

БІОЕТИКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ: ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ

У статті проаналізовано основні варіанти тлумачення дефініції «біоетика». Уточнено її з огляду на формування однойменної ціннісної орієнтації в майбутніх учителів музики. Розглянуто ієрархічне підпорядкування таких утворень, як естетико-екологічна свідомість, білетика, у структурі гуманістичної спрямованості педагога-музиканта. Наведено приклади педагогічних умов формування біоетики як ціннісної орієнтації в майбутніх учителів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів та розкрито їх зміст.

Ключові слова: біоетика, естетико-екологічна культура, екологічне виховання, аксіологічний потенціал мистецтва.

У другому десятиріччі ХХІ ст. як ніколи загострилися екологічні проблеми планети, причиною яких здебільшого є людина, точніше – домінування в більшій частини населення споживацького стилю життя, слабкість сформованості ціннісних орієнтацій та переконань, що становлять аксіологічну складову світогляду. Моральний імператив виживання людства можливий лише за умови усвідомлення його важливості всіма членами людської спільноти. Це усвідомлення повинно становити стрижень особистості, тому докладати зусилля для виникнення такого усвідомлення треба в межах будь-якої навчальної дисципліни, позаурочної роботи, щоб єдність виховних впливів учителів досягла поставленої мети. Не залишаються осторонь екологічного виховання й учителі музики початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, які формують естетичну свідомість вихованців.

Питанням формування екологічної свідомості, здорового способу життя, пояснення дефініції «біоетика» присвячені праці С. Арутюнян, Р. Говорун, С. Голландс, Д. Головіна, В. Губченка, Н. Демешкант, М. Дробноход, Г. Йонас, Д. Краснова, Н. Лапочук, О. Леопольда, Дж. Лойєра, О. Манукалової, Д. Писаренка, В. Поттера, І. Ситковської та ін. У цих публікаціях у різних аспектах розглянуто проблему формування такого напряду наукових знань, як біоетика, проаналізовано варіанти тлумачення, омонімію цього терміна, варіанти формування однойменної ціннісної орієнтації в межах різних дисциплін під час здійснення екологічного виховання.

Мета статті – проаналізувати існуючі тлумачення дефініції «біоетика», уточнити її з огляду на формування однойменної ціннісної орієнтації в процесі підготовки майбутніх учителів музики; розглянути ієрархічне підпорядкування біоетики та естетико-екологічної свідомості в структурі гуманістичної спрямованості майбутнього вчителя школи мистецтв.

Як зазначено в більшості сучасних наукових джерел, на сьогодні біоетика має кілька версій визначення, які створюють певну термінологічну омонімію. За даними інтернет-джерел, одним з найперших тлумачень названої категорії було таке: «Наука виживання, що включає до сфери своєї наукової зацікавленості не лише людину з її тілесністю та ціннісними вимірами, а й світ усього живого» [10]. Згодом у змістовному навантаженні дефініції «біоетика» стали робити акцент на медичній практиці, пов'язаній з медичними дослідженнями, технологіями, експериментами. Так, названий термін входить до синонімічного ряду разом з медичною етикою, біомедичною етикою, що вказує на належність поняття до тезаурусу медицини. Але в межах філософського, соціологічного, педагогічного знання теж з'являються варіанти тлумачення, що дають підстави включити цей термін до понятійного апарату інших дисциплін (зокрема музичного мистецтва).

Грунтовно аналізуючи праці засновника біоетики В. Поттера, С. Пустовіт наголошує, що поттерівська біоетика орієнтована на розв'язання практичних проблем: перенаселення планети, покращення здоров'я людської популяції. Проте автор говорить про неструктурованість біоетики для виконання прикладних функцій, недостатню артикуляцію та систематизацію її етичних принципів. А С. Пустовіт підкреслює, що біоетика є швидше світоглядною позицією, яка виявляється в поведінці та діяльності людини [6, с. 22]. Дослідниця уточнює визначення так: «Біоетика – міждисциплінарна галузь знання та людської практики, мета котрої – збереження та розвиток життя за допомогою етичних механізмів та принципів; біоетика захищає права всього живого на самозбереження та розвиток, обґрунтовуючи їх етичними імперативами благоговіння перед життям та моральною відповідальністю людства за все, що живе» [10].

На нашу думку, біоетика є комплексною ціннісною орієнтацією, покликаною осмислювати та пропонувати шляхи вирішення проблем у системі життя-діяльність-цінність і сприяти реалізації морального імперативу виживання людства. До складу цієї ціннісної орієнтації, що функціонує також у межах естетико-екологічної культури вчителя, на думку Г. Тарасенко, входять:

- пошук і оновлення екологічно виправданих аксіологічних підходів до природи, що зумовлює загальну гуманістичну орієнтацію педагога;
- пошук учителем власної екологічно доцільної виховної стратегії, що приводить до виконання еколого-виховних завдань;
- освоєння досвіду мистецтва, у якому закарбовано досвід культурних форм освоєння природи;
- наявність концепції виховання ціннісного ставлення до природи;
- професіоналізація естетичних та екологічних знань.

На думку науковця, вплив естетико-екологічної культури на педагогічну майстерність учителя відбувається через характер зв'язків між рівнем розвитку його професійної самосвідомості та загальними ціннісними орієнтаціями щодо взаємодії з природою [9, с. 148–149].

Ми погоджуємось з думкою Г. Тарасенко про те, що естетико-екологічна культура є одним з вагомих показників розвитку вчителя музики, важливим чинником інтеграції його педагогічної культури з культурою суспільства. У майбутніх учителів шкіл естетичного виховання формуванню цього виду культури сприятиме музичне сприймання, виконавський аналіз, виконання творів вітчизняних та зарубіжних композиторів, присвячених змалюванню природи (наприклад, П. Чайковський «Пори року», «Вальс квітів», А. Вівальді «Пори року», Й. Гайдн «Пори року», К. Сен-Санс «Карнавал тварин», М. Римський-Корсаков «Садко», Е. Гріг «Ранок», А. Дебюссі «Золоті рибки», Г. Свиридов «Заметіль» та ін.).

Естетико-екологічна культура вчителя музики є саме тим утворенням, що дає змогу розвиватись біоетиці як ціннісній орієнтації. Дослідники Н. Рилік, М. Рилік, Ю. Шибасєв стверджують, що причиною глобальної екологічної кризи є протиставлення людини природі, звідки виводять висновки: людство має створити біологічний тип культури, при якому людина зможе, живучи в гармонії з біосферою, освоїти власний генетично зумовлений потенціал, творчо реалізуватись або загинути, підтримуючи «цивілізаційну, технократичну масову культуру, яка через такі форми геноциду, як паління, алкоголізм, наркоманія, генетично-модифіковане харчування так позначиться на генотипі людини, що призведе до генетичної катастрофи» [7, с. 161–162]. Саме тому студенти коледжів мистецтв, що готують майбутніх працівників культури, є тими людьми, які можуть, спираючись на естетико-екологічний потенціал творів мистецтва, розвивати біоетику як ціннісну орієнтацію в складі своєї особистості та в складі особистості вихованців.

Про актуальність такої роботи свідчить стан здоров'я нашої молоді, кількість студентів, які палять, вживають наркотичні речовини, є інтернет-залежними. Проблема алкоголізму, на жаль, уже давно є критичною для працівників культури, що створює своєрідний парадокс: люди, які повинні демонструвати приклад ЗОЖ, утримання від усяких надлишків, прагнення до служіння Культурі, самі переважно потребують допомоги з цього приводу. Педагогічні працівники, валеологи, медичні працівники проводять профілактичну регулярну роботу для запобігання названим зловживанням, ККД якої поки що невисокий. Варто відзначити розробки експериментальних програм, спецкурсів, сценаріїв, розрахованих саме на прошарок коледжів (наприклад, експериментальна програма «Основи профілактики вживання наркотичних речовин студентською молоддю» [3], «Анкети для вивчення особистості студента і студентського колективу» [8], обов'язкове планування заходів позаурочної роботи з екологічного виховання та ЗОЖ [4], сценарій екологічної конференції «Мы в атаке на мерзость!» [7], діяльність школи здоров'я [1] тощо).

Ми погоджуємось з думкою Г. Пустовіт про те, що для розв'язання комплексу психолого-педагогічних проблем формування екоцентричного

світогляду особистості, до складу якого входить біоетика як ціннісна орієнтація, потрібно виконати такі завдання:

- цілком відмовитись від ієрархічної картини світу (людина не має якихось привілеїв чи переваг на існування перед будь-якими живими істотами й повинна діяти в довіллі тільки на принципах моралі);
- усвідомити потребу гармонійного співрозвитку людини та навколишнього середовища;
- орієнтуватися на екологічну доцільність будь-якої діяльності в довіллі, не протиставляти себе природі;
- додержуватися етичних норм у взаємодії з природою;
- максимально враховувати запити на життєвий простір і потреби як людини, так і будь-яких біологічних об'єктів;
- усвідомлювати пріоритетність дій (доцільною є та діяльність, що не порушує екологічної рівноваги в природі, зберігає баланс прагматичної й непрагматичної взаємодії людини з природою);
- визнавати незаперечність спільного шляху розвитку людської цивілізації й природи [5].

Усі названі етапи-завдання формування екоцентричного світогляду реалізуються в коледжах мистецтв під час навчальних занять з основ філософських знань, основ екології, БЖД, педагогіки та психології, охорони праці в галузі, соціології, медико-санітарної підготовки й під час позааудиторної роботи.

Отже, умовами формування біоетики як ціннісної орієнтації в майбутніх учителів музики в процесі вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу є:

- наповнення змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу (основи філософських знань, соціологія, основи екології, педагогіка і психологія, культурологія) аксіологічною тематикою, яка виходить у своїй меті з положення про пріоритетність формування в студентів коледжів мистецтв біоетики як важливої складової світогляду вчителя музики, та введення до складу дисциплін соціально-гуманітарного циклу спецкурсу «Аксіологічні засади діяльності вчителя музики»;
- підготовка викладачів до ціннісно-орієнтованої навчально-виховної роботи зі студентами та використання інтерактивних технологій, спрямованих на вдосконалення особистісно орієнтованого підходу до підвищення мотивації студентів коледжів для формування біоетики;
- орієнтація позааудиторної роботи зі студентською молоддю на створення такого середовища взаємодії викладача й студентів шляхом поєднання різних форм і методів виховної діяльності, що забезпечує професійне становлення та формування біоетики в майбутніх учителів музики.

До впровадження третьої умови формування біоетики в майбутніх учителів музики можна зарахувати заходи позааудиторної роботи, що вже проведені у Бахмутському коледжі мистецтв ім. І. Карабиця. Так, студентка Бахмутського коледжу мистецтв ім. І. Карабиця Ю. Овдієнко спробува-

ла у своєму виступі на науково-практичній конференції в минулому році на прикладі творів сучасного мистецтва, у яких відображена Чорнобильська трагедія, продемонструвати потенціал для здійснення екологічного виховання та формування біоетики. Вона запропонувала такі твори з акціо-важливим екологічним потенціалом: Pink Floyd «Marooned», Dissipation «Мертве місто», Вільні сталкери «Пісня про Чорнобиль», Rammstein «Rosenrot», Тінь сонця «Пісня Чугайстра», Otto Dix «Місто», Чорнобиль «Пісня про ліквідаторів», S. T. A. L. K. E. R. «Зона відчуження»; у прозових жанрах на тему подій та ситуації у 30-кілометровій зоні відчуження розгортаються сюжети в серії «Сталкер» (автори: Шабельников І., Силлов Д., Саломатін Д., Калінін Д., Тумановський Є., Дядищев О., Куликов Р., Круглов Ю., Орехов В., Калугін О., Недоруб С., Степанов О., Левицький А., Шалигін В., Глушков Р., Яновський Д.); філософські поеми: «Чорнобильська мадонна» І. Драча, «Сім» і «Пришестя» Б. Олійника [2, с. 132]. Також студентка презентувала слайд-шоу з картинами сучасних художників на теми Чорнобильської трагедії, кадрами з художніх та документальних фільмів, присвячених цій екологічній катастрофі.

У жовтні 2017 р. на базі коледжу мистецтв ім. І. Карабиця була проведена екологічна конференція «Земле моя...», у якій взяли участь студенти I–II курсів ЗВО. Конференції передував конкурс творчих робіт з екологічної тематики. Весною 2017 р. на базі коледжу проведено виставку стіннівок «Моя Донеччина», серед яких третина робіт була присвячена екологічним проблемам Донбасу. У квітні 2016 р. студентами I–IV курсів був проведений захід до 30-річчя трагедії на Чорнобильській АЕС. До тем дослідницьких робіт, виконаних у межах самостійної роботи з основ екології, основ філософських знань, соціології, БЖД, хімії, охорони праці в галузі, входять такі, що розкривають проблеми видобутку сланцевого газу на Донбасі, незаконного видобутку бурштину на західній Україні, вирубки лісів на території всієї держави, проблеми здорового способу життя, профілактики професійних захворювань музикантів різних предметно-циклових комісій, розробки динамічних пауз під час занять з фаху, класу ансамблю, хору, раціонального харчування, правильного режиму дня, впливу тембрів і звуків різних музичних інструментів та їх сукупностей на органи й психіку людини, впливу шуму на організм людини тощо. До тем виховних годин обов'язково входять такі, що мають на меті привернути увагу студентів до власного стану здоров'я, збереження генофонду нації, взаємовпливу мислення й стану здоров'я, ролі якості мовлення у формуванні культури мислення та об'єктивності переконань, важливості формування планетарно-космічного типу світогляду. До реалізації практично-діяльнісного аспекту формування біоетики в студентів-музикантів належать заходи з прибирання міської паркової території студентами, участь студентів-музикантів у мітингах, присвячених пам'яті Чорнобильської трагедії, участь навчального закладу в Тижні енергозбереження, допомога студентів у міському притулку для тварин тощо.

Висновки. Отже, ми проаналізували підходи до тлумачення дефініції «біоетика», уточнили її з огляду на формування однойменної ціннісної орієнтації в процесі підготовки майбутніх вчителів музики. Розглянули ієрархічне підпорядкування біоетики та естетико-екологічної свідомості в структурі гуманістичної спрямованості майбутнього вчителя школи мистецтв та навели приклади заходів позааудиторної роботи (одна з педагогічних умов), що сприяють формуванню цієї ціннісної орієнтації. Далі наше дослідження буде спрямоване на облік і аналіз ефективності впровадження педагогічних умов формування біоетики в майбутніх учителів музики.

Список використаної літератури

1. Манукалова О. П., Говорун Р. А. Сучасні аспекти діяльності школи здоров'я. *Освіта. Медицина. Виховання* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. Бахмут : МАСМУ БМК, 2017. С. 97–100.
2. Овдієнко Ю., Рилік М. Відображення Чорнобильської трагедії у творах мистецтва. *Науковий пошук молоді – курс на майбутнє* : матеріали III Наук.-практ. конф. серед учнів загальноосв. шкіл та студ. I–II рівнів акредитації. Бахмут : ДонУЕП, 2017. С. 132–133.
3. Пастушенко Р. Г., Оржахевська В. М. Основи профілактики вживання наркотичних речовин студентською молоддю. *На допомогу куратору студентської групи*. Київ, 2000. С. 192–254.
4. Писаренко І. І. Планування виховної роботи. *На допомогу куратору студентської групи*. Київ, 2000. С. 11–61.
5. Пустовіт Г. П. Психолого-педагогічний аспект взаємодії особистості з навколишнім середовищем. *Педагогіка і психологія*. 2000. № 3. С. 53–59.
6. Пустовіт С. В. Глобальна біоетика В. Р. Поттера: етапи становлення. *Інтегративна Антропологія: проблеми біоетики*. 2015. № 1(25). С. 16–22.
7. Рилік Н. І., Рилік М. І., Шибасєв Ю. Ф. Екологія природи – екологія людської душі. *Виховна робота в навчальних закладах*. Немішаєве, 2009. Вип. 13. С. 160–177.
8. Таліманчук О. Г. Тести анкети для вивчення особистості студента і студентського колективу. *На допомогу куратору студентської групи*. Київ, 2000. С. 326–328.
9. Тарасенко Г. С. Естетико-екологічна культура вчителя як особистісний і педагогічний феномен. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 1. С. 141–150.
10. Етика та естетика. Прикладна етика: навчальні матеріали он-лайн. URL: http://pidruchniki.com/19080611/etika_ta_estetika/predmet_osnovni_printsipi_bioetiki (дата звернення: 12.01.2018).

Стаття надійшла до редакції 24.01.2018

Магда П. М. Биоэтика будущего учителя музыки: подходы к трактовке

В статье проанализированы основные варианты трактовок дефиниции «биоэтика». Уточнено ее значение с точки зрения формирования одноименной ценностной ориентации у будущих учителей музыки. Рассмотрено иерархическое подчинение таких образований, как биоэтика, эстетико-экологическое сознание, в структуре гуманистической направленности педагога-музыканта. Приведены примеры педагогических условий формирования биоэтики как ценностной ориентации у будущих учителей начальных специализированных учебных заведений искусств и раскрыто их содержание.

Ключевые слова: биоэтика, эстетико-экологическая культура, экологическое воспитание, аксиологический потенциал искусства.

Magda P. Bioethics of Future Music Teacher: Approaches to Interpretation

The article analyzes the main interpretation variations of definitions of «bioethics»; it clarified with regard to the formation of the same name value orientation of future music

teachers. The author deals with hierarchical subordination of such entities as aesthetic and environmental awareness, bioethics humanistic orientation in the structure of teacher-musician; there are examples of pedagogical conditions of formation of bioethics as value orientation of the future teachers of primary specialized art schools and disclosed their content.

The study is based on the scientific achievements of B. Potter, A. Leopold, J. Loyyera, H. Jonas, M. Drobnokhod, D. Golovina, V. Hubchenka, I. Sitkovskiy, D. Krasnova, N. Lapochuk, O. Manukalova, P. Govorun, N. Demeshkant, S. Harutyunyan, D. Pisarenko, S. Hollands, G. Poustovit, S. Pustovit, G. Tarasenko, Yu. Ovdiyenko, M. Rylik, A. Talimanchuk and others. An analysis of the different interpretations researcher chooses: a bioethics is complex values orientation, called to interpret and offer solutions to problems in the system of life-activity-value and promote the moral imperative survival of human.

The author emphasize the three main pedagogical conditions of bioethics as value orientation, axiological content of content of socio-humanitarian cycle that comes in its intended position on the priority forming arts college bioethics as an important component of world music teacher, and the introduction of the social sciences humanities course «Axiological principles of music teacher's work»; training teachers to value-oriented educational work with students and the use of interactive technologies aimed at improving learner centered approach to motivate college students to create bioethics; orientation of extracurricular work with students to create an environment of interaction between teachers and students through a combination of different forms and methods of educational activities, providing professional development and bioethics formation of future music teachers.

Key words: *bioethics, aesthetic and ecological culture, ecological education, axiological potential of art.*